

BỘ CÔNG CỤ VẬN ĐỘNG CHO XÃ HỘI DÂN SỰ

Tương Tác Với Các Công Ty Công Nghệ Về Vấn Đề Nhân Quyền Tại Châu Á-Thái Bình Dương

Dành cho các tổ chức xã hội dân sự đang vận động vì quyền tự do biểu đạt, quyền riêng tư và các quyền kỹ thuật số ở khu vực Châu Á-Thái Bình Dương.

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG BỘ CÔNG CỤ:

Bộ công cụ này được thiết kế để dẫn dắt bạn đi từ nhận thức đến hành động. Bạn có thể đọc toàn bộ tài liệu từ đầu đến cuối, hoặc chỉ đọc những mục có liên quan nhất đến hoạt động hiện tại:

- Cần nền tảng về quyền con người? → Khung Quyền Con người (tr. 3)
- Đang lên kế hoạch tương tác với công ty công nghệ? → Tương tác An toàn & Chiến lược (tr. 5)
- Hoạt động trong bối cảnh có rủi ro cao? → Đánh Giá Song Song CLARITI (tr. 7)
- Đang tìm kiếm các đòn bẩy quốc tế? → Vận động & Trách nhiệm Giải trình (tr. 9)

Giới thiệu

Các công ty công nghệ hiện đang đóng vai trò trung tâm của đời sống công cộng trên toàn Châu Á - Thái Bình Dương. Các nền tảng mạng xã hội, các nhà cung cấp dịch vụ viễn thông, các đơn vị vận hành hạ tầng đám mây, và những nhà phát triển trí tuệ nhân tạo đang định hình cách con người giao tiếp, tiếp cận thông tin và tham gia vào các không gian dân sự.

Chính phủ các nước trong khu vực đang thúc đẩy rất nhanh việc điều tiết môi trường số - như ban hành luật an ninh mạng, cơ chế kiểm soát nội dung trực tuyến, yêu cầu nội địa hoá dữ liệu và các khung quản trị nền tảng. Một số biện pháp phục vụ lợi ích công cộng chính đáng. Tuy nhiên, một số biện pháp có nguy cơ tiếp tay cho kiểm duyệt, giám sát đại trà và việc bóp nghẹt xã hội dân sự một cách có hệ thống.

Trong bối cảnh đó, các tổ chức xã hội dân sự (XHDS) là thành phần không thể thiếu, đóng vai trò: ghi nhận các tác động gây hại, khuếch đại tiếng nói của các cộng đồng bị ảnh hưởng, và yêu cầu nhà nước lẫn doanh nghiệp chịu trách nhiệm theo các tiêu chuẩn nhân quyền quốc tế.

Bộ công cụ này sẽ giúp bạn

- **Đánh giá** rủi ro vi phạm quyền con người liên quan đến công nghệ trong bối cảnh hoạt động của bạn
- **Ghi nhận** các tác động bất lợi mà cộng đồng đang phải gánh chịu một cách có cấu trúc và đáng tin cậy.
- **Tương tác** với các công ty công nghệ một cách an toàn và có trách nhiệm.
- **Vận động** yêu cầu trách nhiệm giải trình mạnh mẽ hơn - ở cấp quốc gia, khu vực và quốc tế.

Khung Quyền Con Người Dành Cho Công Ty Công Nghệ

Luật nhân quyền quốc tế cung cấp nền tảng cốt lõi cho việc yêu cầu các công ty công nghệ phải chịu trách nhiệm giải trình. Những khung pháp lý dưới đây là các chuẩn mực được viện dẫn phổ biến nhất trong hoạt động vận động cho quyền kỹ thuật số - nắm vững các chuẩn mực này sẽ giúp bạn làm việc với doanh nghiệp và các nhà hoạch định chính sách bằng ngôn từ có độ tin cậy và độ chính xác cao.

Các Chuẩn Mực Quốc Tế Cốt Lõi

Chuẩn mực	Ý nghĩa đối với Công ty Công nghệ
Điều 19, UDHR & ICCPR	Bảo vệ quyền tự do biểu đạt , bao gồm quyền tìm kiếm, tiếp nhận và truyền đạt thông tin trực tuyến trên mọi phương tiện, và mọi nền tảng.
Điều 17, ICCPR	Bảo vệ quyền riêng tư , ngăn ngừa sự can thiệp tùy tiện vào thông tin liên lạc và dữ liệu cá nhân.
Nguyên tắc Hướng dẫn về Kinh doanh và Quyền Con người (UNGPs)	Xác định doanh nghiệp – không chỉ có nhà nước – phải có trách nhiệm tôn trọng nhân quyền, tránh gây hại , và thực hiện thẩm định quyền con người một cách liên tục.

UNGPs đặc biệt quan trọng đối với tiến trình vận động trong lĩnh vực công nghệ: Bộ Nguyên tắc này khẳng định rằng doanh nghiệp phải tôn trọng quyền con người ngay cả khi pháp luật trong nước không bắt buộc, đồng thời phải xử lý các tác động bất lợi phát sinh từ hoạt động của doanh nghiệp – bao gồm tác động liên quan đến quản trị nội dung, quản trị dữ liệu và thiết kế nền tảng.

Khuôn khổ Khu vực: ASEAN

Khi làm việc với các công ty đang hoạt động tại Đông Nam Á, các khuôn khổ ASEAN dưới đây sẽ cung cấp cho bạn bối cảnh khu vực có liên quan. Dù trọng tâm của Khuôn khổ Khu vực là tập trung phát triển kinh tế và kết nối kỹ thuật số, nhưng nó vẫn mở ra không gian để xã hội dân sự lồng ghép các vấn đề quyền con người:

- [Kế hoạch Tổng thể Số ASEAN 2025](#)
- [Khung Quản trị Dữ liệu Kỹ thuật số ASEAN](#)
- [Hiệp định Khung Kinh tế số ASEAN \(DEFA\)](#)
- [Các cơ chế hợp tác ICT của ASEAN](#)

Công cụ Quốc tế Cụ thể theo Lĩnh vực

- [Dự án UN B-Tech](#) – hướng dẫn thực tiễn về áp dụng UNGPs cho công nghệ số.
- [Bộ Nguyên tắc của Sáng kiến Mạng lưới Toàn cầu \(GNI\)](#) – bộ chuẩn mực được viện dẫn rộng rãi dành cho các công ty ICT về bảo vệ quyền tự do biểu đạt và quyền riêng tư.
- [Bộ Nguyên tắc Santa Clara](#) – chuẩn tham chiếu về minh bạch và trách nhiệm giải trình trong kiểm duyệt nội dung.

i VÌ SAO ĐIỀU NÀY QUAN TRỌNG ĐỐI VỚI TIẾN TRÌNH VẬN ĐỘNG CỦA BẠN

Rất nhiều công ty công nghệ đã viện dẫn các khuôn khổ này trong báo cáo minh bạch và chính sách công khai của họ. Việc nắm rõ các khung này sẽ hỗ trợ bạn yêu cầu doanh

ng nghiệp thực hiện đúng những cam kết họ đã tuyên bố - không chỉ dừng lại ở những nguyên tắc trừu tượng.

Tương Tác Với Công Ty Công Nghệ Một Cách An Toàn Và Chiến Lược

Tại các quốc gia có rủi ro cao hoặc bị ảnh hưởng bởi xung đột, việc tương tác với các công ty công nghệ và ICT đòi hỏi sự chuẩn bị kỹ lưỡng. Nguyên tắc làm kim chỉ nam xuyên suốt toàn bộ quá trình phải là không gây hại – không gây hại cho tổ chức của bạn, cho đối tác, và cho chính cộng đồng mà bạn đang đại diện.

Tài liệu [Hướng dẫn Tương Tác với Công Ty Công Nghệ trong Khu Vực Bị Ảnh Hưởng Bởi Xung Đột Và Có Nguy Cơ Cao](#) (của Văn phòng Luật George Washington) đã nêu rõ các bước chuẩn bị kỹ lưỡng cho một lần hợp tác, bao gồm: phân tích bối cảnh xung đột, xác định mục tiêu và nguyên tắc làm việc, đánh giá rủi ro an ninh và bảo vệ dữ liệu, đồng thời chuẩn bị các thông điệp rõ ràng trước khi hợp tác.

Các khuyến nghị thực hành dưới đây sẽ là phần bổ trợ cho bộ hướng dẫn đó.

Sáu Nguyên Tắc Để Tương Tác Có Trách Nhiệm

01 Chuẩn Bị Kỹ Lưỡng	Nghiên cứu chính sách của công ty, lịch sử thực thi, và các nghĩa vụ pháp lý liên quan trước khi liên hệ. Ví dụ, tài liệu báo cáo minh bạch của Meta sẽ cho thấy cách công ty đã hạn chế các nội dung nhất định theo yêu cầu từ chính phủ – đây là nền tảng quan trọng để bạn xác định chính xác vấn đề cần chất vấn với phía công ty.
02 Tương Tác với Đúng Người	Hãy tìm đến các bộ phận phụ trách quyền con người, chính sách, tin cậy và an toàn, hoặc tuân thủ pháp lý – không chỉ bộ phận đối ngoại hay truyền thông. Các đầu mối phù hợp có thể được xác định thông qua trang chính sách của công ty, LinkedIn, các quy trình tham vấn công khai hoặc danh bạ văn phòng của khu vực.
03 Hành Động Tập Thể	Phối hợp với XHDS đối tác và các đồng minh để tránh sự chia rẽ và tăng sức ảnh hưởng tập thể. Hãy kiểm tra xem đã có mạng lưới hoặc liên minh khu vực nào đang hoạt động hay chưa – ví dụ như, Mạng lưới Hợp tác Chính sách Đông Nam Á (SEA CPN) hoặc Liên minh Khu vực ASEAN nhằm Ngăn chặn Độc tài Kỹ thuật số.
04 Ưu Tiên An Toàn	Đánh giá rủi ro trước và sau quá trình tương tác. Sử dụng kênh liên lạc an toàn. Cân nhắc trước các nguy cơ trả đũa có thể phát sinh và chuẩn bị các biện pháp ứng phó từ sớm.

05 Lưu Trữ Mọi Thứ

Lưu trữ hồ sơ chi tiết về mọi quan ngại đã được đề cập, mọi cam kết đã thoả thuận và mọi hành động đã được thống nhất giữa hai bên. Hồ sơ này vừa là công cụ đảm bảo trách nhiệm giải trình, vừa là bằng chứng cho các bước tiếp theo.

06 Tạo Áp Lực Khi Cần Thiết

Nếu đối thoại trực tiếp thất bại, cần chuyển sang các hình thức tạo áp lực mạnh hơn. Áp dụng vận động tập thể, cơ chế trách nhiệm giải trình khu vực, và các công cụ do cộng đồng dẫn dắt như CLARITI (xem chương tiếp theo) để gia tăng sức ép từ bên ngoài.

CLARITI: Đánh Giá Song Song Tác Động Quyền Con Người Do Cộng Đồng Dẫn Dắt

Trong bối cảnh làm việc trực tiếp với các công ty công nghệ không đủ an toàn hoặc gần như là không thể, các tổ chức xã hội dân sự vẫn có thể xây dựng một hồ sơ vận động mạnh mẽ, dựa trên bằng chứng – bằng cách tự tiến hành đánh giá tác động quyền con người.

[CLARITI](#) là một công cụ thực hành, được khởi xướng và dẫn dắt bởi cộng đồng. Công cụ này sẽ giúp xã hội dân sự chuyển hoá trải nghiệm sống thành bằng chứng về quyền con người. Được phát triển bởi ARTICLE 19 và Ranking Digital Rights, CLARITI sẽ đóng vai trò hỗ trợ XHDS thực hiện đánh giá tác động quyền con người song song (HRIAs) trong trường hợp doanh nghiệp không công bố đánh giá của họ, hoặc thực hiện đánh giá một cách khép kín, hoặc không tham vấn thực chất với các cộng đồng bị ảnh hưởng.

CLARITI vận hành theo quy trình tám giai đoạn nhằm cung cấp cho xã hội dân sự một cấu trúc chặt chẽ và chắc chắn về mặt phương pháp:

Giai đoạn	Nội dung thực hiện
1. Xác định mục đích	Làm rõ phạm vi, mục tiêu và đối tượng của báo cáo đánh giá
2. Chuẩn bị nhóm đánh giá	Thành lập nhóm đánh giá và xác định các bên liên quan chịu tác động
3. Xác định phạm vi đánh giá	Lập bản đồ các quan ngại trọng yếu về quyền con người cần xem xét
4. Phân tích bối cảnh pháp lý	Rà soát môi trường pháp lý và chính sách có thể áp dụng
5. Ghi nhận tác động	Thu thập bằng chứng về các tác động bất lợi mà cộng đồng đang phải gánh chịu
6. Xây dựng khuyến nghị	Đề xuất các yêu cầu cụ thể cho doanh nghiệp và chính phủ
7. Tổng hợp kết quả	Sắp xếp các phát hiện thành một báo cáo đáng tin cậy và sẵn sàng công bố
8. Khai thác kết quả	Sử dụng kết quả báo cáo để làm việc với doanh nghiệp và vận động chính sách rộng hơn

CLARITI đã được triển khai trong nhiều bối cảnh có nguy cơ cao trong khu vực, tạo ra bằng chứng mà trước đây gần như chưa từng hiện diện trước cộng đồng quốc tế:

Trường hợp: Việt Nam

[Sáng Kiến Pháp Lý Việt Nam](#) đã vận dụng CLARITI để đánh giá hoạt động của Facebook tại Việt Nam. Báo cáo ghi nhận các nhà hoạt động xã hội, cơ quan truyền thông độc lập, và các tổ chức xã hội dân sự Việt Nam thường đối mặt với việc bị gỡ bỏ nội dung, bị hạn chế tài khoản, giảm mức độ hiển thị, đồng thời phải chống chọi sự bành trướng của tuyên truyền nhà nước – những tác động này chưa từng được hệ thống hoá thành bằng chứng ở cấp độ quốc tế trước đây.

Trường hợp: Trung Quốc

[Nhân Quyền Trung Quốc](#) đã sử dụng CLARITI để đánh giá X (trước đây là Twitter), bởi vì đây là một nền tảng quan trọng đối với các nhà bảo vệ nhân quyền và các nhà bất đồng chính kiến tại Trung Quốc. Báo cáo đánh giá cho thấy tình trạng đình chỉ tài khoản tùy tiện, giảm mức độ hiển thị, phụ thuộc quá mức vào kiểm duyệt tự động và lạm dụng cơ chế xác minh tài khoản của nền tảng – từ đó tạo điều kiện cho các hành vi mạo danh, quấy rối và tấn công lừa đảo nhắm vào các nhà hoạt động xã hội.

⚠ AN TOÀN LÀ TRÊN HẾT

CLARITI được thiết kế để sử dụng trong các trường hợp tương tác trực tiếp với công ty không đảm bảo an toàn. Nếu môi trường hoạt động của bạn có mức độ rủi ro đáng kể, hãy tham chiếu quy trình an ninh nội bộ của tổ chức trước khi bắt đầu bất kỳ quy trình đánh giá nào.

Sử Dụng Kết Quả Để Vận Động Và Trách Nhiệm Giải Trình

Khi bạn đã ghi nhận toàn bộ bằng chứng – dù bằng CLARITI hay các phương pháp khác – sẽ có nhiều cách để bạn có thể khuếch đại mức độ ảnh hưởng của những bằng chứng này. Chiến lược hiệu quả nhất là kết hợp các bằng chứng địa phương với các cơ chế trách nhiệm giải trình quốc tế nhằm gia tăng sức ép đồng thời từ nhiều hướng.

Khuyến Nghị Chiến Lược Cho Vận Động Quốc Tế

Những khuyến nghị dưới đây được thiết kế cho các XHDS khu vực trong quá trình bắt đầu làm việc với các vấn đề kinh doanh và quyền con người (BHR) trong lĩnh vực công nghệ.

1 Sử dụng kết quả CLARITI trong các cơ chế của Liên Hợp Quốc

Mang bằng chứng đã được ghi nhận tới [Diễn đàn Châu Á-Thái Bình Dương của Liên Hợp Quốc về Kinh Doanh và Quyền Con Người \(UNRBHR\)](#), đồng thời làm việc với [Dự án B-Tech UN](#) để có thêm sự hỗ trợ.

Đề xuất các hình thức của các phiên họp chuyên đề – ví dụ, “phòng khám HRIA do cộng đồng dẫn dắt” hoặc “bàn tròn thảo luận về trách nhiệm giải trình của doanh nghiệp”, qua đó tận dụng các diễn đàn này để sắp xếp các cuộc họp tiếp theo với doanh nghiệp và cơ quan nhà nước tham dự. Các cơ chế LHQ liên quan khác bao gồm Báo cáo viên Đặc biệt về Quyền Tự Do Quan điểm và Biểu đạt, Báo cáo viên Đặc biệt về Quyền Riêng tư và Cơ chế Rà soát Định kỳ Phổ quát (UPR).

2 Thúc đẩy cam kết vận hành thông qua các kênh của ngành

Làm việc với các diễn đàn doanh nghiệp để chuyển thảo luận từ mức nguyên tắc chung sang các cam kết vận hành cụ thể: tăng minh bạch trong xử lý yêu cầu từ chính phủ, thiết lập kênh đối thoại rõ ràng cho XHDS, và đảm bảo tham vấn cộng đồng một cách thực chất trong quy trình thẩm định quyền con người.

Không nên giới hạn tiếp cận ở các nền tảng quốc tế. Phòng thương mại, hiệp hội ngành nghề và các tổ chức bảo vệ người tiêu dùng có thể là những đầu mối hiệu quả để bạn nêu vấn đề trực tiếp với doanh nghiệp.

3 Làm việc với các mạng lưới đa thành phần

Mang kết quả CLARITI vào các mạng lưới như [Sáng kiến Mạng lưới Toàn cầu \(GNI\)](#) nơi quy tụ các công ty công nghệ, nhà đầu tư tổ chức, và các chuyên gia nhân quyền. Việc làm việc cùng với doanh nghiệp và nhà đầu tư trong cùng một không gian đối thoại sẽ tạo áp lực cộng hưởng và nâng cao xác suất nhận được các phản hồi thiết thực.

4 Khuếch đại sức ảnh hưởng của bằng chứng thông qua các nền tảng trách nhiệm giải trình

Phối hợp với [Trung Tâm Nguồn Lực Về Kinh Doanh và Quyền Con Người \(BHRRC\)](#) hoặc các dự án B-Tech để nâng cao mức độ hiện diện của những tác động bất lợi đã được ghi nhận, đồng thời tạo ra một chuỗi phản hồi chính thức từ phía doanh nghiệp. Cách làm này đặc biệt hữu ích khi đối thoại trực tiếp đã đi đến bế tắc hoặc bị từ chối.

5 Bổ sung vận động diễn đàn bằng các cơ chế trách nhiệm giải trình mạnh mẽ hơn

Nếu doanh nghiệp đặt trụ sở, hoặc chịu trách nhiệm điều chỉnh của một quốc gia thành viên tuân thủ OECD, thì khiếu nại tới [Điểm Liên hệ Quốc gia OECD \(NCP\)](#) có thể là một đòn bẩy bổ sung rất hữu hiệu, nhất là khi đối thoại tự nguyện không còn tác dụng.

6 Chuẩn bị bộ hồ sơ bằng chứng liên minh trước các diễn đàn lớn

Liên minh ASEAN nhằm Ngăn Chặn Độc Tài Kỹ Thuật Số và [Mạng lưới Hợp tác Chính sách Đông Nam Á \(SEA CPN\)](#) đã đạt được nhiều kết quả vận động đáng chú ý nhờ việc xây dựng bộ hồ sơ bằng chứng liên minh để trình bày trước các sự kiện lớn.

Trước mỗi can thiệp quan trọng, các bên nên cùng nhau chuẩn bị một bộ tài liệu ngắn gọn gồm: (a) hai hoặc ba phát hiện cụ thể, (b) tóm tắt rủi ro và tác động, và (c) nắm yêu cầu rõ ràng đối với doanh nghiệp và chính phủ. Cách làm này giúp các đối tác quốc tế nhanh chóng đồng bộ thông điệp và lên tiếng một cách thống nhất hơn.

Các Nền Tảng Đa Bên Nên Tham Gia

- [Diễn Đàn LHQ về Kinh Doanh và Nhân Quyền](#) – các phiên họp tại Geneva và Bangkok; đây là các sự kiện quan trọng trong việc thiết lập các chuẩn mực và thúc đẩy trách nhiệm giải trình của doanh nghiệp
- [Hội Nghị về Quyền Kỹ Thuật Số Châu Á-Thái Bình Dương \(DRAPAC\)](#) — diễn đàn khu vực của XHDS với sự tham gia trực tiếp của các doanh nghiệp
- Các hội nghị thượng đỉnh ngành công nghệ và các diễn đàn chuyên ngành, nơi doanh nghiệp tham gia thảo luận về các quyền kỹ thuật số
- Các quy trình đa bên trong khu vực trong khuôn khổ ASEAN và Liên Hợp Quốc.

Kết luận

Trên khắp Châu Á - Thái Bình Dương, môi trường kỹ thuật số đang ngày càng bị siết chặt. Trách nhiệm bảo vệ quyền tự do biểu đạt và quyền riêng tư không thể chỉ được đặt lên vai chính phủ hoặc các công ty công nghệ – mà nó đòi hỏi sự tham gia bền bỉ, có hiểu biết và chiến lược từ phía xã hội dân sự.

Kinh nghiệm trong toàn khu vực cho thấy rằng khi XHDS ghi nhận các tác động bất lợi một cách chặt chẽ, đặt hoạt động vận động của mình trên nền tảng luật nhân quyền quốc tế, và phối hợp hành động tập thể, họ có thể tạo ra sự ảnh hưởng thực chất ngay cả đối với những công ty công nghệ quyền lực nhất – bao gồm cả trong bối cảnh nhà nước kiểm soát gắt gao.

Bài học cho các nhà hoạt động nhân quyền là rất rõ ràng: việc tương tác một cách có chiến lược, dựa trên bằng chứng không chỉ tiềm năng trong bối cảnh rủi ro cao, mà còn là một điều thiết yếu. Công nghệ số sẽ tiếp tục tái định hình không gian dân sự trên khắp khu vực Châu Á - Thái Bình Dương. Việc các công nghệ này sẽ phát triển theo hướng tôn trọng phẩm giá con người, bảo vệ quyền và củng cố sự tham gia dân chủ hay không cũng phụ thuộc không nhỏ vào việc xã hội dân sự có chủ động tham gia vào tiến trình này hay không.

BẮT ĐẦU TRIỂN KHAI

Bạn đã sẵn sàng sử dụng bộ công cụ này? Đây là các bước nên làm ngay:

- Rà soát các khung quyền con người có liên quan đến các doanh nghiệp hoặc cơ quan nhà nước mà bạn đang nhắm tới
- Đối chiếu bối cảnh hoạt động của bạn với danh mục kiểm tra an toàn trong phần Tương Tác An Toàn.
- Tìm hiểu về CLARITI tại claritihria.net nếu bạn cho rằng đánh giá song song là phù hợp với bối cảnh hoạt động của bạn.
- Kết nối với SEA CPN hoặc DRAPAC để xác định các liên minh sẵn có mà bạn có thể tham gia.